

Stanislav Rubáš, Evžen Oněgin v českých překladech
Disertační práce
Posudek Oldřicha Krále

Monografie Stanislava Rubáše „Evžen Oněgin v českých překladech“ představuje významný příspěvek k analytické reflexi českého literárního, básnického překládání. Přístup založený na sledování chování českého překladu v kritických bodech básnického převodu jednoho z největších fenoménů světové literárnosti je oprávněný a v tomto v případě velmi produktivní. Autorův přístup je v zásadě hermeneutický. V tomto ohledu si autor vytváří silnou pozici obsáhlou první částí, když na stranách 22 – 84 analyzuje Puškinův originál, genezi oněginského textu, kvality oněginské strofy, významovou hru uvnitř Puškinova verše v Oněginovi a v mnohých ohledech rovněž klíčovou ambivalenci žánru a formy. Autor velmi pozorně a podrobně konfrontuje kritické pasáže jednotlivých překladů, kritické ve smyslu kritérií, které si autor zvolil jako určující pro svůj soud: překladatelovo otevření se významové ambivalenci Puškinova textu, překladatelovo rozumění lidské zkušenosti postav a situací: Oněgina, Taťány, Lenského, Olgý; a konečně a především překladatelova schopnost transponovat toto porozumění skrze jazyk hrdinů a řeč básníka. Případ českého Evžena Oněgina je nepochybně badatelsky šťastné téma pro každého translátologa. Navíc v takto hermeneuticky rozvrženém pojetí je to téma mimořádně bohaté na literární fakta významově a esteticky kultivující naše čtení překladatelských výkonů, nejen těch oněginských.

Předmětně uzavřená a vnitřně souvislá řada představuje šťastné zadání. Toto šťastné zadání navíc kolega Rubáš realizoval s metodickou jasností, která nezůstává na konfrontačním popisu, ale vyústíje do kompletní definice jednotlivých překladů (V. Č. Bendl 1860, V. A. Jung 1892, J. Hora 1937, O. Mašková 1966, M. Dvořák 1999) jako tvůrčích překladatelských paradigmat-stádií v jednom jedinečném básnickém diskursu české modernosti. (Do tohoto českého diskursu jistě patří takové oněginovské výzvy jako jsou Purkyňovy a Fryntovy nedokončené pokusy, nebo ohlasy Jana Nerudy a dalších, kterým je v monografii věnována náležitá pozornost.)

Kolega Rubáš věnuje velkou pozornost „motivaci“ vzniku jednotlivých překladů. Významně relativizuje onu podle mne velmi povrchní a velmi zneužívanou floskuli o stárnutí překladů jako téměř ontologickém atributu překladů, překladových textů, který je třídě odlišuje od textů tzv. původní literatury. Z jeho zjištění a uvažování jednoznačně plyne, že důvodem vznikání nových překladů „po Horovi“ nebylo ani tak stárnutí Horova překladu a tedy přirozená potřeba „živějšího“ ekvivalentu ruského originálu, ale nová ambice a vlastně na vztahu „originál-ekvivalent“ nezávislá ambice poetická a interpretační.

Překlad v kritických momentech obecného diskursu literárního a kulturního a společenského vystupuje ze své služebné role, stává se polem zástupných výzev a střetů.

Není-li ostatně tato role vůbec jen maskou jiné originality. A nepovídají-li takové „dějiny jednoho překládání“, o jaké se tak úspěšně pokusil Stanislav Rubáš, stejně o překladu jako o originálu.

Z tohoto hlediska nahlížím jako na citelné desideratum zřejmě programovou absenci sebemenšího srovnávacího poukazu k jinému než českému překládání, k jinému než českému Oněginovi. Zdá se, že toto omezení autor považuje za striktní a dokonce i tak samozřejmé, že nepovažuje za nutné cokoli v tomto ohledu za nutné vysvětlovat (ani tam, kde se to stejně samozřejmě nabízí, jako při poukazech k autoritě Nabokova). Mně to tak samozřejmým nepřipadá. V každém případě mám za to, že je v řádu tázání po povaze českého překládání Oněgina vyrovnat se s jiným aspektem tohoto překládání. Možná je to myšleno tak, že to bude předmětem navazující nebo úplně jiné translatologické práce.

S touto výhradou doporučuji Rubášovu disertační práci jako vynikající podklad k obhajovacímu řízení. Práce má všechny náležitosti disertační práce doktorandské, je vědecky fundovaná, vyrovnaně propracovaná, metodologicky ujasněná a myšlenkově hluboká. Za zvláštní zmínku stojí její mimořádná jazyková úroveň. Hodnotím ji jako výtečnou.

V Praze 30. března 2006

Prof. PhDr. Oldřich Král, CSc.